

TE WHAWHAI KI TARANAWAARA.

Mai o te taenga o Rore Rapata ki Piritoria kaore ano he tino korero o te Whawhai ki Taranawaara, heoi ano te tino korero o naianei ko te raruraru ki Haina. Kei te whawhai tonu ano ia engari he tamutunutu he mahora. I te whawhaitanga ki Ahi Whapirikena, he pa e tata ana ki Piritoria, whano tata kua karapotia katoatia te ope a te Poa e Rore Rapata. Kaore i eke ki te kotahi rau o te Ingarihi i mate i taotu. I taotu a Tianara Iana Hamutana.

Whano tata te maia nei a Rore Kitini ka mau herehere i te Poa ki Kurunutaata. I runga ia i te tereina e moe ana, ko te Poa kei waho. Titiro rawa ake ia e...! ko te mate tonu tenei ka tata! Ko tona reanga ki raro o te tereina i tetahi taha, ko te hoiho tonu e tu ana, ka peke ki runga, haere atu ana a katuarerehe, waiho ake te Poa i kona tirotoiro kau ai. Kua puta ano te kapu a etahi nu pepa i mua atu e mea ana ki te whakawero tera a Rore Kitini e mau herehere, ara i runga i tona haere takitahi. Kaore a Rore Kitini e whakane ma nga kai-tutei anake e whakaatu ki a ia te ahua o te noho a te hoa-riri, te ahua hoki o te whenua, engari ma ona kanohi ano e titiro. I penei ano tana mahi i a ia e whawhai ana ki Ihipa. Ahakoa ko ia tonu te tino tianara whakahaere o taua whawhai e haere ana ano ia ki te tutei. Ko te whawhai tera i nui ai te ingoa o Kitini, i tino hinga ai hoki nga Arapi. I tukua e te Pirimia te oha a Niu Tireni ki a Rore Kitini mo tona mawhetotanga mai i te mahanga a te Poa.

Ko te toa nei ko Patene-Pawera kaore i okioki i muri iho o te whakapaenga o Mawhekingi. Tona putanga mai i Mawhekingi haere tonu atu ki Piritoria, me te whawhai haere tonu, kei reira ia i enei ra.

Ko Irowha, he Wiwi i whawhai mo te Poa, a i mau herehere i a Patene-Pawera ki Mawhekingi kua tukua ki te mouere i Herena noho herehere ai. Koia nei te tangata i kohukohu ki a te Kuini i te timatanga o te whawhai. I mau ai he mea ata tuku mai na Pawera ki roto o te pa, ka pohehe kua horo i a ia a Mawhekingi, kaore kei roto ia o te hinaki.

Kei Herena a Tianara Koroni o te Poa e noho herehere ana, me nga hoia neke atu i te 1000. I noho herehere a Neporiana Ponipata ki runga i tenei mouere i te tau 1815 tae noa ki tona matenga i te tau 1821. No te tau 1840 ka hahua ona koiwi ka haria ki tona whenua ki Parani.

TIANARA PURA.

Ko Tianara Pura rawa te tangata e arangaranga ana te ingoa i enei ra. Kua watea i a ia a Nataara i te Poa. I tona whakawhitinga i nga maunga e wehe ana i Nataara i Taranawaara, ka turia ia e te Poa, otira hei aha. I te whawhaitanga ki Reingi Neke 140 o te Poa i mate. I tona tomonga ki Taranawaara ka aia haeretia e ia te Poa, a tae noa ia ki Piritoria. I patua mai te waea whakanui a te Kuini ki a Tianara Pura.

NGA RONGO KORERO.

Ki te ki a nga nu-pepa ko te whawhai i muri iho i ta te Ingarihi raua ko te Poa hei waenganni i a Rubia raua ko Tiapani. Te take o ta raua raruraru mo Korea, he whenua kei raro i te mana o Haina. E hiahia ana a Rubia kia riro i a ia taua whenua, kaati ko Tiapani kei te wehi kei riro i a Rubia taua whenua, no te mea he tino nui nga Tiapanihi kei reira, he whenua hoki e tata tonu ana ki Tiapani. Kaore a Tiapani e pai ki a Rubia hei hoa noho tata mona, he rere ke hoki nga mahi a Rubia. I enei ra he maha ke atu nga manua o Tiapani kei era moana, he tino kaha hoki. E toru nga manua nunui o Rubia kei te rere ki Korea maianei. He iwi hauwarea rawa a Tiapani ki te tu ki a Rubia, otira kua haere ona rongo toa i ta raua whawhai ko Haina kua taha ake nei. Ka haere a Tiapani kia kite! "He iti no fama he rongo kua hau!"

Kua whakaaetia e te Kuini tetahi pire kia whakakotahitia nga koroni katoa o Ahitereiria ki raro i te Kawanatanga nui kotahi, ara hei runga ake i nga kawanatanga ririki o tena koroni o tena koroni, kia rite ki te kotahitanga o nga kawanatanga o Kanata. I kaha te whawhaitanga i tenei pire i Ahitereiria i tera tau, a puta noa iho. Kua whakaturia e te Kuini ko Rore Hopetunu hei Kawana Tumuaki mo Ahitereiria. Kei te tohe etahi tangata kia uru a Niu Tireni ki tenei kotahitanga.

Kei te riri etahi hapu mangumangu o Ahianaiti kei te tai-haunau o Awherika, ki te kawanatanga o taua whenua, he whenua kei raro i te mana o te Kuini. Te timatanga o te riri he pohehe no etahi apihi ki te raweke i nga mea tapu a taua iwi. E kore pea e roa ka whakamarititia tenei raruraru. Katabi ano, te tau te manawa!